אדר - מיכה
מורשה וירושה

אדר - מיכה
מורשה וירושה

א. על פי הקבלה בין י"ב ספרי הנביאים הנקראים "תרי עשר" לי"ב חודשי השנה, חודש **אדר** מקביל לנביא **מיכה**, ויש לבאר את הדברים.

בגמרא בסוף מסכת מכות (כד, א) מובא כי לאחר שנצטווינו בתרי"ג מצוות "בא דוד והעמידן על אחת עשרה", לאחר זמן "בא ישעיהו והעמידן על שש, **בא מיכה והעמידן על שלוש**, חזר ישעיהו והעמידן על שתים", עד שלבסוף "בא חבקוק והעמידן על אחת". וכתב המהרש"א: "הקושיא מפורסמת בזה, וכי באו לבטל כל שאר המצוות". וביאר המהרש"א בשם ספר העיקרים: "שאין הכוונה לומר כי בעשיית אחד עשר או ג' מצוות מקנה לו השלמות, אלא שכל אחד מן הנביאים היה מתכוון לעשות **כללים כוללים מצוות רבות מהתורה**, כדי שעל ידם ישיג האדם המדרגה הגדולה מהשלמות, כי קשה על כל האדם להעמיס על עצמו תרי"ג מצוות ומנה דוד י"א, שהם כוללים למידות טובות". ומבואר כי דוד המלך והנביאים שבאו אחריו בחרו בחלק מתרי"ג המצוות, שהן "כללים", דרכם ניתן להגיע לשלמות בכל תרי"ג המצוות.

והנביא מיכה בחר בשלוש מצוות כ"כללים" להעמיד עליהם את קיום תרי"ג המצוות, והם מפורשים בדבריו (מיכה ו, ח) "הִגִּיד לְךָ אָדָם מַה טּוֹב וּמָה ה' דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ כִּי אִם [א] **עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט** [ב] **וְאַהֲבַת חֶסֶד** [ג] **וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם אֱלֹקֶיךָ**". ויש להבין מה המיוחד בשלוש מצוות אלו, ומדוע בחר מיכה דווקא אותן, וצ"ב.

שלושת הפסוקים האחרונים החותמים את ספר מיכה (ז, יח-כ) הם פסוקים שנרמזו בהם י"ג מידות של רחמים: "מִי אֵ-ל כָּמוֹךָ נֹשֵׂא עָוֹן וְעֹבֵר עַל פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית נַחֲלָתוֹ לֹא הֶחֱזִיק לָעַד אַפּוֹ כִּי חָפֵץ חֶסֶד הוּא, יָשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֹתֵינוּ וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצֻלוֹת יָם כָּל חַטֹּאתָם, תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ מִימֵי קֶדֶם". בפסוקים אלו מסיימים הפטרות אחדות במנהגים שונים. יש שמסיימים בהם את הפטרת מנחה של תשעה באב, ויש שמסיימים בהם את הפטרת השבת שבין ראש השנה ליום כפור [שבת תשובה], ויש שמסיימים בהם את הפטרת מנחה של יום כפור, ומוסיפים פסוקים אלו לאחר קריאת ספר יונה. פסוקים אלו תופסים מקום חשוב בסדר הסליחות, ושובצו בהרבה מנהגים בין הפסוקים שאומרים בסוף הסליחות בערב ראש השנה וביום הכפורים. ויש להבין מהו המיוחד בהם, מדוע רבים המנהגים דווקא באמירת פסוקים אלו.

חודש אדר מאורעותיו והמצוות שנוהגות בו

ב. במסכת תענית (כט, א) אמרו חז"ל "משנכנס אדר מרבין **בשמחה**", וכידוע יש מספר לשונות של שמחה, וכאמור במגילת אסתר (ח, טז) "לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשֹׂן וְיִקָר", ועל כן יש לשאול מדוע

אדר - מיכה
מורשה וירושה

מכל ארבעת הלשונות בחרו חז"ל בלשון "שמחה", ולא אמרו לדוגמא: "משנכנס אדר מרבין **בששון**" או "מרבין **ביקר**".

בראש חודש אדר היו "משמיעים על השקלים", כמבואר במשנה הפותחת את מסכת שקלים. ובחג הפורים נקבעו שתי מצוות שונות וייחודיות: מתנות לאביונים ומשלוח מנות, ויש להבין מהו הקשר בין מצוות אלו - מחצית השקל, מתנות לאביונים ומשלוח מנות - לנבואתו של **מיכה**.

בספר פרי צדיק (ראש חודש אדר, אות ו) מובא בשם ספר שערי אורה, כי חודש אדר מכוון כנגד שבט **נפתלי**. והדברים טעונים ביאור, מהו הקשר בין שבט **נפתלי** לחודש **אדר** ולנביא **מיכה**.

• • •

"מורשה" לעומת "ירושה"

ג. מיכה הנביא נקרא "מִיכָה **הַמּֽוֹרַשְׁתִּי**" (מיכה א, א; ירמיהו כו, יח), וכתבו המפרשים שנקרא כן על שם מקומו, העיר "מורשה". וחשבתי להוסיף לבאר את עומק פירוש המלה "מורשה", ומה נוכל ללמוד מכך ששם המקום היה "**מורשה**" ולא "**ירושה**".

בתורה מוזכרת המלה "מורשה" פעמיים בלבד: בפרשת וארא, בהבטחה של הקב"ה לבני ישראל שירשו בעתיד את ארץ ישראל (שמות ו, ח) "וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם **מוֹרָשָׁה** אֲנִי ה'". ובפרשת וזאת הברכה (דברים לג, ד) בפסוק המפורסם "תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה **מוֹרָשָׁה** קְהִלַּת יַעֲקֹב".

בעל הטורים בפרשת וארא ביאר את הקשר בין שתי המקומות בהם הוזכרה "מורשה" בתורה: "שבזכות התורה ירשו ארץ, כדכתיב (תהלים קה, מד-מה) וַיִּתֵּן לָהֶם אַרְצוֹת גּוֹיִם, בַּעֲבוּר יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו וְתוֹרֹתָיו יִנְצֹרוּ".

אולם בפרשת וזאת הברכה (דברים לג, ד) כתב בעל הטורים: "זהו שאמרו חז"ל (אבות פ"ב מי"ב) התורה אינה **ירושה** לך, כמו התם (שמות ו, ח) ונתתי אותה לכם מורשה אני ה', **מורשה ולא יורשים**". ומבואר בדבריו כי "מורשה" ו"ירושה" הם שני דברים שונים, והתורה היא "מורשה" לעם ישראל, אך אינה "ירושה" להם, כדברי רבי יוסי במסכת אבות (פרק ד משנה טז) "התקן עצמך ללמוד תורה, שאינה ירושה לך". אולם לא נתבאר בדבריו מהו ההבדל, וצ"ב.

ועוד צ"ע בלשון הכתוב "**וְנָתַתִּי** אֹתָהּ לָכֶם **מוֹרָשָׁה** אֲנִי ה'", כפי שהקשה רבי צבי הירש מדינוב בספרו אגרא דכלה (דף ק"פ ע"א) שמתנה אינה ירושה, וירושה אינה מתנה, ומדוע פתח הכתוב בלשון "מתנה" וסיים בלשון "ירושה".

ב"ירושה" אין כל הכנה מצד היורש אך לקבלת ה"מורשה" צריך הכנה

אדר - מיכה
מורשה וירושה

ד. רש"י בפירושו במסכת אבות על דברי רבי יוסף "התקן עצמן ללמוד תורה, **שאינה ירושה לך**", העיר: "אל תאמר הואיל ואבא חכם גדול, אף אני אהיה כמו כן **בלי שום טורח**". קנין התורה מצריך עמל ויגיעה, ואין זו ירושה ללא כל טורח.

דברים אלו מניחים את היסוד להסבר ההבדל בין "ירושה" ל"מורשה", כפי שביאר הכתב והקבלה בפרשת וזאת הברכה: "תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה **מוֹרָשָׁה** קְהִלַּת יַעֲקֹב, לא אמר **ירושה**, שבאמת אין התורה ירושה, כמאמר התנא, התקן עצמן ללמוד תורה שאינה ירושה לך. כי אין התורה מוכנת לבני ישראל שיירשנה כמו ירושה שאין עליה עוררין שאין ליורש רק ליטול אותה. אבל צריך אדם להלחם עם שונא חזק שהוא יצר הלב הנלחם עמו יום יום, ואם לא יתחזק ויתאמץ כנגדו לא ינחל את התורה. וכן מתפרש מלת מורשה בכל המקומות, ובכל זאת איננה ירושה כי אין התורה באה בלב אלא למי שמתקן עצמו ומכין לבו אליה". את הירושה מקבלים היורשים ללא עוררין, ולכן התורה איננה בגדר "**ירושה**" משום שהיצר הרע "מערער" ואינו נותן להשיגה, אלא היא "**מורשה**". כלומר, השם "מורשה" מבטא את ההכנה, העמל והיגיעה, הנדרשים לקבלת התורה, בניגוד ל"ירושה", הבאה באופן "אוטומטי", ללא כל הכנה מצדו של היורש.

הרש"ר הירש (בראשית ט, כב) מסביר כיצד מכינים את המורשה: "העולם מושתת על יחס הבנים להוריהם, כל זמן שהבנים רואים בהורים את שומרי הפקדון האלוקי ומחשיבים בהם את הרוחני ולא את הגשמי, יכולה האנושות לשגשג. אם הדור הצעיר רואה רק את הצד החומרי של ההורים, נעלמת ממנו היראה והגזע נכרת. הדור הצעיר רואה את עצמו כיורש הדור הזקן, ההולך ותש. הוא מסיגו הצדה ויורשו מלשון גרש. היחס היהודי בין הדורות הוא זה של נחלה-זרימה. הדור הזקן מעביר את כוחותיו לדור הצעיר. מקור הכח הוא למעלה, כי הדור הזקן מעביר כתפקיד רוחני את האמצעים הנחוצים לדור הצעיר. במקום "ירושה" אין הדור הצעיר מקבל מהדור הזקן. ואם כן עליו להתחיל הכל מחדש ואין התפתחות עקבית לקראת העתיד". ה"מורשה", היא איפוא, הקשר הרוחני בין הדור הזקן לדור הצעיר.

וכן מבואר בדברי השפת אמת (סוכות תרמ"ז ד"ה בפסוק) "כתיב תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה **מוֹרָשָׁה** קְהִלַּת יַעֲקֹב, ובמשנה איתא התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך. ונראה שבודאי מקודם צריכים לתקן עצמו להיות כלי מוכן לקבל הברכה והמתנה. הגם שבאמת התורה ירושה ומתנה הוא, אבל היגיעה הוא להיות מוכן לזה. ואחר התיקון אז נקרא קהלת יעקב, ואז מקבלים הירושה והמתנה. וזהו שאמרו רז"ל אל תקרי מורשה אלא מאורסה. שמקודם צריך האדם להיות משתוקק ברוב עבודה בדחילו ורחימו אל התורה, ואז היא מורשה".

כוונת השפת אמת לבאר את דברי הגמרא במסכת ברכות (נז, א) "הבא על נערה מאורסה בחלום, יצפה לתורה שנאמר תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה **מוֹרָשָׁה** קְהִלַּת יַעֲקֹב, אל תקרי **מורשה** אלא **מאורסה**". ובעומק הדברים טמון היסוד, כי התורה היא בבחינת "מאורסה", שכדי להתארס עמה יש צורך בהשתוקקות ובמעשים, ואין זה דבר הבא מעצמו, וכפי שביאר השפת אמת במקום אחר (סוכות תרל"ה ד"ה תורה) "אל תקרי מורשה אלא מאורסה, כי ירושה הוא בטבע בן לאב ואיש ואשתו, ואיתא התקן עצמך ללמוד תורה

אדר - מיכה
מורשה וירושה

שאינו ירושה לך. אף דכתיב מורשה רק שצריך האדם לתקן עצמו שיוכל לכנוס בכלל ישראל ואז מורשה". כלומר, התורה היא "מורשה" ולא "ירושה", כי יש צורך "להתקין עצמך", להתכונן ולהתאמץ, כדי לקיימה.

וכן מבואר בדברי השפת אמת בפירושו למשנה במסכת אבות (פ"ב משנה יב) "והתורה שקבל משה רבנו בסיני מיוחדת היא לנשמת בני ישראל, והיא מורשה בכתיב, אבל הקרי אמרו מאורשה, שצריך האדם לתקן עצמו להוציא מכח אל הפועל רשימות אותיות התורה שנחקקו בנפשות בני ישראל על ידי תיקון הגוף להיות כלי שיאירו בו אותיות התורה". בביאור דבריו כתב אביו מורי בספרו עיונים בפרקי אבות (שם) "משה רבנו הוריד לנו תורה מסיני, תורה רוחנית המיועדת לנשמת היהודי עבור הנפש והנשמה. התורה נקראת ירושה, וכשמה כך היא, ניתנה כירושה לנפש היהודית של כל ישראל. אולם לגבי הגוף היא עדיין מאורשה, שעל האדם לעמול רבות ולהשקיע יגיעה רבה לזכות לגלות תורה זו. תורה זו אכן אינה ירושה לך, תורה זו אכן דורשת עמל ויגיעה".

הרי לנו כי התורה נקראת בשם "מורשה" כדי ללמדנו, שאין היא "ירושה" הבאה ללא כל הכנה מצדו של היורש, אלא יש צורך להאבק כדי לתקן את מידות האדם ולהסיר את כל המפריעים והטרדות היום יומיות של כל אחד, ויש צורך ב"הכנה" וב"השתוקקות", עמל ויגיעה, כדי לזכות בתורה.

עמל התורה אינו "ירושה" אבל המידות הטובות "מורשה" מהאבות

ה. אבי מורי כתב בספרו עיון בפרשה (פרשת וארא) הסבר נוסף מהו ההבדל בין "ירושה" ל"מורשה": "במתנה לא נשארת זיקה בין הנותן למקבל לאחר מתן המתנה, בירושה נשארת תמיד מורשת היורשים. כך אפשר לתרץ את הקושיא הידועה, וכי התורה "**מורשה**" היא? והרי נאמר "התקן עצמך ללמוד תורה **שאינה ירושה לך**". אלא ודאי הוא שהתורה אינה ירושה אלא שהיא מורשה. **ללימוד תורה** צריך אדם להתקין עצמו, אבל המֻסָרים של התורה, מורשה קהילת יעקב - כוחם ומהותם של האבות שכוחם מכוחו של בורא עולם, מונחל לזרעו אחריו לדורי דורות".

ומה הם אותם "המֻסָרים של התורה, כח המורישים שבה", שעל שמם נקראה התורה בשם "מורשה", ביאר אבי מורי בספרו (פרשת וזאת הברכה) "יש שני עניינים בעצמיות האדם, ענין **ידיעת התורה** הקשורה **בעמל היגיעה**. ויש ענין של **מידות טובות**, ואין להבדיל ביניהם. אכן **מידות טובות הן ירושה מהאבות**, שקבעו את חותמם של בני ישראל, רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים (יבמות עט, א). אבל לימוד תורה ועמלה, אין בהם משום ירושה. הפסוק מתחלק איפוא לשנים: תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה - כדי שנתייגע ונתאמץ בהבנתה בהתמדה ובמסירות, הדבר אפשרי לכל אחד ואחד, כי המידות הטובות הדרושות ללומד תורה הם - **מוֹרָשָׁה** קְהִלַּת יַעֲקֹב". ומבואר בדבריו כי השם שניתן לתורה "מורשה" הוא ביחס **למידות הטובות**, שהן "**מורשה**" מאבות האומה, והושרשו בכלל ישראל מדורי דורות.

אדר - מיכה
מורשה וירושה

ונראה לבאר על פי זה את דברי רבנו בחיי (שמות ו, ח) שכתב בביאור הפסוק "תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה **מוֹרָשָׁה** קְהִלַּת יַעֲקֹב, ולא אמר **ירושה**, כי המשמעות היתה שהתורה לא תהיה ירושה כי אם לאותו הדור שקיבלוה בלבד, ועל כן אמר מורשה שצריך להורישה לבניהם". "**ירושה**" היא **רק לדור הראשון** היורש, לעומת "**מורשה**" שהיא **לכל הדורות הבאים**. והיינו המידות הטובות שהנחילו האבות לדורות הבאים.

נמצא לסיכום כי התורה היא "מורשה" הן **בלימוד התורה** - שאינו כ"ירושה" המתקבלת ממילא וללא כל מאמץ, אלא זו "מורשה" שצריך להשיג ביגיעה ובעמל מרובים. והן במובן **המידות הטובות** שהושרשו בכלל ישראל כ"**מורשה**" מאבות האומה.

ומעתה מבוארים הדברים במסכת סוכה (מב, א) "קטן היודע לדבר אביו מלמדו **תורה**, אמר רב המנונא [שמלמדו את הפסוק] תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה", וכן במסכת בבא בתרא (יד, א) מסופר כי רב אמי כתב ארבע מאות ספרי תורה, והסביר רב ההמנונא שיתכן והכוונה שרב אמי כתב ארבע מאות פעם את הפסוק "תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה", כדברי רבנו תם (תוספות שם ד"ה דילמא) "דאותו פסוק קרוי תורה כדאמר במסכת סוכה קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה, מאי תורה, תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה". כי למעשה בפסוק הזה טמונים שני יסודות היהדות. לימוד התורה בעמל ויגיעה, ושלמות המידות הטובות שהם ה"מורשה" של התורה.

נבואת מיכה "המורשתי" על תיקון המידות המושחתות

ו. ומעתה נראה לומר כי מיכה הנביא הוזכר בשם "מִיכָה **הַמֹּרַשְׁתִּי**", לא רק על שם עיר הולדתו, העיר "מורשה", אלא יש להוסיף כי שם זה מדגיש את עיקר נבואותיו שהיו על ענין ה"מורשה" - תיקון מידות האדם שבין אדם לחברו.

ולכן כאשר "בא מיכה והעמידן על שלוש" - בחר בשלוש מצוות שיסודן **שלמות במצוות שבין אדם לחברו**, כ"כללים" להעמיד עליהם את קיום תרי"ג המצוות, והן: **עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם אֱלֹקֶיךָ**", שנתבארו בגמרא (מכות כד, א) "עשות משפט - זה הדין, אהבת חסד - זה גמילות חסדים, והצנע לכת - זה הוצאת המת והכנסת כלה". עם ישראל "הסכים" לקבל את ה"ירושה" אבל לא הסכים וסירב להמשיך ולקבל את מורשת ה"מורשה", ועל כך הוכיחם מיכה.

בעל התולדות יעקב יוסף (פרשת קורח) הוסיף, כי בתחילת דבריו של מיכה בפסוק זה "הִגִּיד לְךָ **אָדָם מַה** טּוֹב **וּמָה** ה' דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ", נרמזה הדרך לקניין שלמות המידות הטובות: "בכדי שתזכה לתואר "אדם", אתה צריך לתואר "מה", דהיינו עניו ושפל, כדברי משה רבנו (שמות טז, ח) וְנַחְנוּ מָה, מ"ה בגימטריא, אד"ם".

נמצא כי שלוש המצוות שבחר מיכה הנביא לא נועדו כמובן לבטל ח"ו את שאר המצוות, אלא נועדו להיות הבסיס והיסוד לכל המצוות, כי ללא ה"מורשה" אין לאדם הישראלי ולעם ישראל זכות קיום.

אדר - מיכה
מורשה וירושה

בזכות תיקון המידות - מידת הדין נהפכת למידת הרחמים

ז. אך לא רק תוכחה היתה בדבריו של מיכה, אלא גם דברי "שכנוע", שבזכות תיקון המצוות שבין אדם לחברו מתעוררת מידת הרחמים, כפי שיש ללמוד מדברי הילקוט שמעוני (מיכה רמז תקנא) על **הנבואה הראשונה** של מיכה: "הִנֵּה ה' יֹצֵא מִמְּקוֹמוֹ (מיכה א, ג) - **ממידת הדין למידת הרחמים לישראל**".

גם **בנבואה האחרונה** של מיכה הוזכרו **מידות הרחמים**, כפי שהובא לעיל [**אות א**] שבשלושת הפסוקים האחרונים החותמים את ספר מיכה נרמזו י"ג מידות של רחמים, ונוהגים לאומרם במיוחד בסליחות ובתפילות הימים הנוראים בבקשה שהקב"ה יעורר עלינו את מידת הרחמים. וזאת בניגוד לנבואה הפותחת את ספר מיכה, שבה נאמרו "**דברים קשים**", כמאמר חז"ל (ילקוט שמעוני מיכה רמז תקס) "מיכה בתחילה אמר להם **דברים קשים** (מיכה ה, א) בְּפֶשַׁע יַעֲקֹב כָּל זֹאת, ולבסוף אמר להם **דברים של ניחומים**, מִי אֵ-ל כָּמוֹךָ נֹשֵׂא עָוֹן וְעֹבֵר עַל פֶּשַׁע וגו' יָשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֹתֵינוּ וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצֻלוֹת יָם כָּל חַטֹּאתָם.

הנביא מיכה דיבר על לבם של ישראל "לשכנעם" לשמור על ה"מורשה" של תיקון המידות והזהירות במצוות שבין אדם לחברו - וזה גורם להמשך קיומו של עם ישראל כאשר מידת הדין תהפוך למידת הרחמים.

השחתת המידות - יסוד חורבן האומה

ח. אין צורך להכביר במילים אודות גודל החורבן הנגרם כתוצאה מהשחתה במידות וחוסר הסובלנות בין אדם לחברו.

המשך חכמה (שמות יד, כט) הביא את דברי הירושלמי (פאה פ"א ה"א) "דורו של דוד כולם צדיקים היו, ועל ידי שהיו בהן דילטורין [מלשינים], היו נופלים במלחמה. אבל דורו של אחאב עובדי עבודה זרה היו, ועל ידי שלא היו בהן דילטורין, היו יורדים למלחמה ומנצחים בו". וכתב על כך: "אם הציבור נשחתין בעבודה זרה וגילוי עריות, על זה נאמר (ויקרא טז, יז) הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם. אבל בנימוסיות [דברים שיש לעשותם מצד הנימוס ודרך ארץ] ומידות, לשון הרע ומחלוקת, על זה כתוב (תהלים נז, ו) רוּמָה עַל הַשָּׁמַיִם אֱלֹקִים, כביכול **סלק שכינתך מהם**". השחתת המידות, גורמת לסילוק השכינה, ובעקבות זאת, לחורבן האומה.

דברים דומים כתב הכלי יקר (שמות ג, ב) להסביר כי השחתת המידות וחוסר הסובלנות ההדדית גורמת לכל הצרות הרבות שעברו על העם היהודי לאורך ההיסטוריה. הבסיס לדבריו הם מדרש חז"ל המובא בפירוש רש"י על הפסוק (שמות ב, יד) "וַיֵּרָא מֹשֶׁה וַיֹּאמַר אָכֵן נוֹדַע הַדָּבָר" - "דאג לו על שראה בישראל רשעים דילטורין, אמר מעתה שמא אינם ראויים להיגאל. אכן נודע הדבר, נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו

אדר - מיכה
מורשה וירושה

מה חטאו ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך אבל רואה אני שהם ראויים לכך". וכתב הכלי יקר: "**מפני מה ישראל שרויים בצרה יותר מכל האומות**, לפי שיש בהם דילטורין, משמיעים קול ענות בחירופים וגידופים (סנהדרין כט, ב), כקוצים הללו המשמיעים קול כשהוא בוער באש, כך ישראל אפילו בזמן שאש הצרות מתלקחת סביביו, מכל מקום כל אחד לחברו קוץ מכאוב וסילון ממאיר, **כמנהג דורות הללו. וזו עיקר הסיבה לישראל להיות בגלות, מצד השנאה והקנאה שביניהם יותר מבכל האומות**, ובעלי הלשון השמיעו את כל ישראל אין נקי, כי תצא אש המחלוקת מסלע המחלוקת, האבות מבערים אש והבנים מלקטים עצים, על כן בערה בהם אש ה'".

בעקבות הכלי יקר, האדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג, האריך את הדיבור ב"שיעור חומש ורש"י" (פרשת בא תשל"ו) ואמר: "העובדות והמציאות מוכיחים כדברי הכלי יקר, שמחלוקת, קנאה ושנאה, היא מחלה יהודית נפוצה, לא רק אצל רשעים אלא אפילו אצל יראים ושלמים שומרי תורה ומצוות. נקלעתי פעם לעיירה קטנה שהיו דרים בה שנים עשר תושבים יהודים, וראיתי שהיו להם שתי בתי כנסיות. כששאלתי אותם לפרש הדבר, הסביר לי אחד התושבים, ששני תושבים מסוכסכים ביניהם ואינם מסכימים להתפלל יחדיו, ומתפללים קודם ששה מתפללים, וארבעה מצטרפים למנין. ואחר כך הולכים ששה מתפללים וארבעה מצטרפים לבית הכנסת השני ומתפללים שם...

וזו היתה טענתו של המן הרשע שקטרג על ישראל באומרו (אסתר ג, ח) "יֶשְׁנוֹ עַם אֶחָד מְפֻזָּר וּמְפֹרָד בֵּין הָעַמִּים. בקרב כל האומות אין עוד עם דוגמתם, שיהיה כל כך מפורד ומסוכסך כמותם, אשר איש את רעהו חיים בלעו, ואפילו כשהם בין העמים מטולטלים בגולה אחר גולה, ואש הצרות מתלקחת סביבם, אינם שמים אל לבם שעליהם להתאסף לנסות לקחת כל אחד כלי מים בידיו אולי יוכלו ביחד לכבות את הבערה אשר יצאה ללהב, נוח להם שישרף הבית כולו על יושביו, מאשר ילכו זה עם זה.

ולזה התכוון הכלי יקר בדבריו, וזו עיקר הסיבה לישראל להיות בגלות מצד הקנאה והשנאה שביניהם, כי מפני חטאינו גלינו מארצינו, שבעוון שנאת חינם חרב מקדשינו, ואולם גם עתה אין אנחנו יכולים לעלות ליראות, כי אין אחד מוכן לעלות יחד עם חברו מישראל משום שאין דעותיהם שוות, ואינם נוחים זה לזה. נראה שעת צרה היא ליעקב, ואסון גדול בא לעולם, ואף על פי כן איננו מסוגלים להתאחד.

וכה אמרה אסתר למרדכי: לֵךְ כְּנוֹס אֶת כָּל הַיְּהוּדִים הַנִּמְצְאִים בְּשׁוּשָׁן (אסתר ד, טז). כל זמן ששורר פירוד בישראל, אי אפשר לבטל את הגזירה , כנוס לכל הפחות את היהודים הנמצאים בשושן הבירה, ששם ישנם הרבה יראי ה', כמו שראינו שקיבץ כ"ב אלף תלמידים ולמד עמהם הלכות קמיצה (אסתר רבה פרשה ט), ואם לפחות תלמידיך יהיו באחדות, יהיה לי פתחון פה לבוא אל המלך. אחרת, אין לי כל תקוה שהגזירה תתבטל".

ניתן לומר איפוא, כי סיבת כל הצרות הצרורות בדברי ימי העם היהודי, היא העדר ה"מורשה" - **המידות הטובות** שהושרשו בכלל ישראל כ"**מורשה**" מאבות האומה.

אדר - מיכה
מורשה וירושה

• • •

תיקון המידות בחודש אדר - היסוד לישועת הפורים

ט. ממוצא הדברים מבוארת ההקבלה בין ספר **מיכה** לחודש **אדר**.

המכנה המשותף למצוות שמקיימים בחודש אדר ובחג הפורים - מחצית השקל, מתנות לאביונים ומשלוח מנות, הוא סימן לצורך ריבוי האחדות בכלל ישראל.

מצות **מחצית השקל** נועדה לאחד את **היחידים** לציבור **אחד** שלם ומאוחד, כדברי האלשיך הקדוש (תורת משה, פרשת כי תשא) בשם מהר"ש אלקבץ "בל יעלה על לב איש מהם שהוא נפרד מחברו, כי אם כאילו כל אחד חצי, ובהתחברו עם כל אחד ואחד מישראל יעשה אחד שלם, על כן כל אחד יביאה מחצית". נתינת מחצית השקל על ידי כל אחד ואחד מישראל מבטאת את אחדותם, על ידי שימת לב שכל אחד איננו נפרד מחברו, אלא כל אחד הוא "חצי" המתחבר עם כל אחד ואחד מישראל ל"אחד שלם".

גם מצות **משלוח מנות**, נועדה להרבות את האחווה והאחדות בין אדם לחברו, כפי שביאר מהר"ש אלקבץ בספרו מנות הלוי (אסתר ט, יט) את טעם מצות **משלוח מנות**: "להרבות בשלום והרֵעות, היפך מרגילתו [רצונו]ר של הצר [המן הרשע] שאמר מפוזר ומפורד. פירוש במקום שראוי להיות עם אחד, הינם מפוזרים ומפורדים במחלוקת, לכן תיקנו משלוח מנות".

ואף מצות **מתנות לאביונים**, נועדה להרבות את האחדות, כדברי הנתיבות שלום (פורים עמ' ט) "ענין מצוות ביום מתנות לאביונים ומשלוח מנות איש לרעהו, להרבות את האהבה והידידות בין יהודים, שיתאחדו באהבה בלב אחד כאיש אחד, בבחינת לך כנוס את כל היהודים שהיתה בימים ההם, שהמשיכה את הגילוי הגדול של פורים".

נמצא כי עומק משמעות מצוות מחצית השקל, מתנות לאביונים ומשלוח מנות, הוא ה"**מורשה**" של הנביא **מיכה** - ההקפדה על אהבה לזולת וסובלנות בין אדם לחברו, אשר הם הבסיס והתשתית לאחדות בכלל ישראל.

ומעתה יתכן לבאר את פשר דברי הגמרא "משנכנס אדר מרבין **בשמחה**" - מדוע נקטו חז"ל בלשון "שמחה", ולא אמרו "משנכנס אדר מרבין **בששון**", על פי פירושו של האבן עזרא (אסתר ח, טז) "שמחה-**בלב,** ששון - **בפה לנגן**". ה"שמחה" היא "בלב" - שמחה **פנימית** הפורצת החוצה. "ששון" לעומת זאת, הוא רק ביטוי **חיצוני** "בפה לנגן". ולפי המבואר נראה כי בחודש אדר השמחה צריכה להיות בראש ובראשונה **פנימית**, זו הנובעת ממעמקי הלב המתחשב והאוהב את הזולת, וכן הלב צריך להיות שמח במעלת חברו ושואף לאחדות מוחלטת ומלאה, ומתוקן במידות טובות - כך נראית ה"**מורשה**" של הנביא **מיכה**.

אדר - מיכה
מורשה וירושה

ומבואר הקשר בין שבט **נפתלי** לחודש **אדר** ולנביא **מיכה**, על פי דברי מדרש הגדול (בראשית מט, כא) שנפתלי "היה שליח לשבטים לכל מקום שירצו, ועושה שליחותם לאלתר". נפתלי מבטל את רצונו מפני רצונם של אָחָיו ומבצע את שליחותם לאלתר - הוא סמל האהבה והשלום עם כל אחד ואחד.